

LOYIHA ISHI: “USTOZ VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Darsning maqsadi

O‘quvchilarga **sun’iy intellekt, internet va zamonaviy raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayonidagi o‘rni** haqida tushuncha berish, texnologiyalar rivojlanayotgan davrda ustozning vazifalari va kasbiy faoliyati qanday o‘zgarishi mumkinligini tahlil qilishga yo‘naltirish. Shuningdek, o‘quvchilarda **tanqidiy va mustaqil fikrlash, axborotni tahlil qilish, texnologiyalardan to‘g‘ri va mas’uliyatli foydalanish**, o‘z fikrini dalillar asosida bayon qilish hamda munozara madaniyatini shakllantirish. Dars davomida o‘quvchilarga **zamonaviy texnologiyalar ustozning o‘rnini to‘liq egallamasligi, aksincha, ustozning bilim berish, yo‘naltirish, tarbiyalash va insoniy qadriyatlarni shakllantirishdagi rolini yangi sharoitda qayta ko‘rib chiqishni talab qilishi** haqida xulosa chiqarish imkonini berish.

Kutilayotgan natijalar

Mashg‘ulot yakunida o‘quvchilar **sun’iy intellekt, internet va zamonaviy raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayonidagi o‘rni** haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Texnologiyalarning ustoz faoliyatiga yaratadigan imkoniyatlari va yangi vazifalarini anglaydilar hamda zamonaviy texnologiyalar rivojlanayotgan davrda ustozning bilim beruvchi, yo‘naltiruvchi, tarbiyalovchi va maslahat beruvchi sifatidagi rolini tahlil qila oladilar. Shuningdek, o‘quvchilarda **sun’iy intellekt va internetdan to‘g‘ri, mas’uliyatli va maqsadli foydalanish ko‘nikmalari** shakllanadi. Ular texnologiyalar qanchalik rivojlanmasin, ustozning insoniy munosabat, tarbiya, yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish va shaxsiy namuna berishdagi o‘rni muhim ekanini anglab yetadilar. O‘quvchilar o‘z fikrlarini mustaqil, mantiqiy va dalillar asosida bayon qilish, turli qarashlarni tinglash va munozarada faol ishtirok etish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

I.TASHKILIY QISM (3 daqiqa)

O‘quvchilar bilan samimiy salomlashish, davomatni aniqlash va sinfning darsga tayyorgarligini nazorat qilish. O‘quvchilar diqqatini jamlab, ularni darsga ruhiy jihatdan tayyorlash. Dars mavzusi va maqsadini qisqacha tushuntirib, faol ishtirok etish va o‘z fikrlarini erkin bayon qilishga yo‘naltirish.

II.MOTIVATSION QISM (3 daqiqa)

O‘qituvchi: Aziz o‘quvchilar, bugungi mashg‘ulotimizni bir savol bilan boshlaymiz. Tasavvur qiling, sizga istalgan savolga javob beradigan, matn yozadigan, rasm chizadigan yoki masalani yechishga yordam beradigan **sun’iy intellekt** vositasi berildi. Endi o‘ylab ko‘ring: **bunday texnologiyalar rivojlanayotgan davrda ustozga ehtiyoj kamayadimi?**

- Sizningcha, **sun’iy intellekt o‘qituvchining** ayrim vazifalarini bajara oladimi?
- Agar texnologiya o‘quvchiga kerakli ma’lumotni tez va oson topib bersa, unda ustozning vazifasi nimadan iborat bo‘ladi?
- Ustoz faqat bilim beruvchimi yoki uning o‘quvchi hayotida bundan ham muhimroq vazifalari bormi?

O‘quvchilar: O‘z fikrlarini bildiradilar, savollarga javob beradilar va texnologiyalarning ta’limdagi imkoniyatlari haqida o‘z qarashlarini bayon qiladilar.

O‘qituvchi: Juda yaxshi. Demak, bugungi kunda texnologiyalar bizga ko‘plab imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Ammo **bilim olish bilan inson bo‘lib shakllanish bir xil jarayon emas**. Sun‘iy intellekt ma’lumot berishi, savolga javob topishi yoki topshiriqni bajarishda yordam berishi mumkin. Lekin o‘quvchini tarbiyalash, unga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatish, uning qobiliyatini anglash, qo‘llab-quvvatlash va insoniy qadriyatlarni shakllantirishda ustozning o‘rni qanday?

Bugungi darsimizda aynan shu masalani birgalikda muhokama qilamiz: **“Ustoz va zamonaviy texnologiyalar: texnologiyalar rivojlanayotgan davrda ustozning vazifasi qanday o‘zgaradi?”**

Dars davomida sizlardan tayyor javob emas, **o‘z fikringiz, hayotiy kuzatuvingiz va asosli xulosangizni** kutaman.

III. “MILLATIMIZ FIDOIYLARI” RUKNI (4 daqiqa)

O‘qituvchi: Aziz o‘quvchilar, hozirgina biz zamonaviy texnologiyalar rivojlanayotgan sharoitda ustozning vazifasi haqida fikr yuritdik. Endi bu masalaga tarixiy nuqtayi nazardan qarab ko‘ramiz.

Bugun texnologiyalar juda tez o‘zgarayotgani kabi, bundan bir asr avval ham ta’lim, fan va texnika sohasida katta yangilanishlar yuz berayotgan edi. O‘sha davrning ilg‘or yoshlari zamonaviy bilimlarni o‘rganish, yangi fan va texnika yutuqlarini egallashga intilganlar.

Ana shunday yoshlardan **Abduvosiq Muhammedov (1905–1938)** va Solih Muhammedov (1902–1938)ning hayot yo‘liga e’tibor qaratamiz.

Abduvosiq Muhammedov dastlab eski usul va jadid maktablarida, keyinchalik Munavvarqori Abdurashidxonovning **“Namuna” maktabida** tahsil olgan. U yoshligidanoq bilim olishga, yangiliklarni o‘rganishga va tengdoshlarini ham ta’limga jalb etishga intilgan.

Keyinchalik Moskvada tahsil olib, so‘ng Leningrad Arxitektura institutining arxitektor-muhandis yo‘nalishida bilim olgan. Egallagan bilim va tajribasini amaliy faoliyat bilan bog‘lab, 1934–1937-yillarda Toshkent akademik teatri qurilishiga boshchilik qilgan.

Endi o‘ylab ko‘ring:

– Abduvosiq Muhammedovning turli maktab va oliy ta’lim muassasalarida olgan bilimlari uning keyingi kasbiy faoliyatida qanday ahamiyat kasb etgan?

O‘quvchilar: Bilim va tajriba uning kasbiy shakllanishiga, murakkab vazifalarni bajarishiga hamda yangi sohalarni egallashiga yordam bergani haqida fikr bildiradilar.

O‘qituvchi: Demak, yangi imkoniyat va vositalarning paydo bo‘lishi bilim olishga bo‘lgan ehtiyojni kamaytirmaydi. Aksincha, inson oldiga yangi bilimlarni egallash va ulardan to‘g‘ri foydalanish vazifasini qo‘yadi.

Buni **Solih Muhammedov** hayotida ham ko‘rishimiz mumkin. U eski maktab, Ko‘kaldosh madrasasi va rus-tuzem maktablarida ta’lim olgan. 1918–1919-yillarda o‘qituvchilar kursini tugatgach, **“Farobiy” maktabida muallim**, keyinchalik esa yangi maktabda mudir bo‘lib faoliyat yuritgan.

1922-yilda u Germaniyaga ta’lim olish uchun yuboriladi. Shtutgartdagi Ziroat akademiyasida ekinchilik, urug’chilik, o’simlik va hayvonot dunyosi hamda paxtachilik bo’yicha o’sha davrning ilg’or nazariy va amaliy bilimlarini egallaydi. Keyinchalik O’zbekistonga qaytib, urug’chilik va paxtachilik sohasida faoliyat olib boradi.

O’qituvchi: Endi bir savol:

– **Solih Muhammedov xorijda zamonaviy bilim va texnologiyalarni o’rgangan bo’lsa, uning hayotida ustoz va ta’limning o’rni kamayganmi yoki aksincha, yanada muhimlashganmi?**

O’quvchilar: O’z fikrlarini bildiradilar.

O’qituvchi: To’g’ri. Texnologiya va yangi bilimlarning rivojlanishi ustozga bo’lgan ehtiyojni yo’qotmagan. Chunki yangi vositadan foydalanishning o’zi yetarli emas. Inson **nimani o’rganishi, nima uchun o’rganishi va olgan bilimni qanday maqsadda qo’llashi** ham muhim.

Bu fikrni bugungi kun bilan bog’lab ko’raylik. Sun’iy intellekt sizga bir necha soniyada katta hajmdagi ma’lumotni taqdim etishi mumkin. Ammo:

– **Qaysi ma’lumot ishonchli ekanini kim bilan muhokama qilasiz?**

– **Tayyor javobni ko’chirib olish bilan masalani tushunib yechish o’rtasidagi farqni qanday anglaysiz?**

– **Texnologiyadan halol va mas’uliyatli foydalanishni kim o’rgatadi?**

– **Sizning qobiliyatingizni sezib, qaysi yo’nalishda rivojlanishingiz mumkinligini kim ko’rsatib beradi?**

O’quvchilar: Savollar yuzasidan o’z fikrlarini bildiradilar.

O’qituvchi: Demak, zamonaviy texnologiyalar ustozning ayrim ishlarini yengillashtirishi mumkin, ammo ustozning vazifasini faqat **“ma’lumot berish”** deb tushunsak, uning asl mohiyatini to’liq anglamagan bo’lamiz.

Ustozning vazifasi endilikda tayyor ma’lumotni yetkazish bilangina cheklanmaydi. U o’quvchiga **ma’lumotni tahlil qilish, to’g’ri savol qo’yish, manbalarni solishtirish, mustaqil fikrlash, bilimdan mas’uliyat bilan foydalanish va o’z qobiliyatini rivojlantirishda yo’l ko’rsatadi.**

Abduvosiq Muhammedov va Solih Muhammedovlarning hayot yo’li ham bizga bir narsani ko’rsatadi: **davr va vositalar o’zgaradi, ammo insonning bilim olishida ustoz, ta’lim, izlanish va to’g’ri yo’nalishning ahamiyati saqlanib qoladi.**

Afsuski, har ikki ziyolining hayoti 1938-yildagi qatag’onlar oqibatida fojiali yakunlangan. Ammo ularning bilim olish, yangiliklarni o’rganish va egallagan bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog’lashga bo’lgan intilishi bugungi yoshlar uchun ham muhim saboqdir.

O’qituvchi: Shunday ekan, bugungi asosiy savolimizga yana qaytamiz:

– **Sun’iy intellekt rivojlangan sari ustozning ahamiyati kamayadimi yoki uning vazifasi yangicha mazmun kasb etadimi?**

Bu savolga hozircha yakuniy javob bermaymiz. Dars davomida turli vaziyatlar, misollar va fikrlarni tahlil qilib, **yakuniy xulosani o’zingiz chiqarasiz.**

IV. ASOSIY QISM. “USTOZ VA RAQAMLI TA’LIM: IMKONIYAT VA MAS’ULIYAT” (20 daqiqa)

O‘qituvchi: Aziz o‘quvchilar, o‘tgan mashg‘ulotimizda sizlarga “Ustoz va zamonaviy texnologiyalar” mavzusida podcast tayyorlash vazifasi berilgan edi. Sizlardan sun‘iy intellekt, internet va zamonaviy raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan davrda ustozning o‘rni va vazifasi qanday o‘zgarishi mumkinligi haqida fikr yuritish, o‘z qarashlaringizni podcast shaklida ifodalash so‘ralgan edi.

Bugun esa sizlar tayyorlab kelgan podcastlaringizni sinfdoshlaringizga namoyish etasiz. Buning uchun sinfimizni kichik guruhlariga ajratamiz va har bir guruh o‘z podcastini taqdim etadi.

Taqdimot davomida quyidagi savollarga e‘tibor qaratishingizni so‘rayman:

Zamonaviy texnologiyalar ustozga qanday yordam berishi mumkin?

Sun‘iy intellekt o‘quvchining bilim olish jarayonini qanday o‘zgartiradi?

Texnologiyalar ustozning o‘rnini to‘liq bosa oladimi?

Kelajakda ustozdan qanday yangi bilim va ko‘nikmalar talab qilinadi?

Texnologiyalardan foydalanishda insoniy qadriyatlar va mas’uliyatning o‘rni qanday?

Har bir guruh o‘z podcastini namoyish etgach, qolgan guruhlar o‘z fikr va mulohazalarini bildiradilar. Bunda biz bir-birimizning fikrimizni hurmat qilamiz, savollar beramiz va turli qarashlarni taqqoslaymiz.

Bugungi mashg‘ulotimizda asosiy maqsadimiz “Texnologiya rivojlangan sari ustozning qadri va vazifasi qanday o‘zgaradi?” degan muhim savolga birgalikda javob topishdir.

O‘quvchilar: Guruhlarga ajraladilar va navbat bilan tayyorlab kelgan podcastlarini namoyish etadilar. Taqdimotlardan so‘ng guruhlar o‘zaro fikr almashadilar, savollar beradilar va xulosalarini bildiradilar.

V. “Biz uchun muhim!” — “Bizning huquqlarimiz” — 5 daqiqa

O‘qituvchi: Aziz o‘quvchilar! Bugungi suhbatimiz davomida bizning qanday huquqlarimiz bor va ulardan qay darajada xabardorligimizni ko‘rib chiqamiz.

(Slayd orqali tushuntiriladi)

VI. RAG‘BATLANTIRISH (3 daqiqa)

Dars yakunida o‘quvchilarning faolligi, ijodkorligi, jamoada ishlashi va mavzuni yoritish darajasini e‘tirof etish maqsadida baholashdan tashqari rag‘batlantirish amalga oshiriladi.

O‘qituvchi: Aziz o‘quvchilar, bugungi mashg‘ulotda har bir guruh o‘ziga xos yondashuv, ijodkorlik va jamoaviy hamkorlikni namoyon etdi. Sizlarning podcastlaringiz orqali ustoz va zamonaviy texnologiyalar haqidagi turli qarashlarni tingladik. Barcha guruhlarining mehnatini e‘tirof etgan holda, faol ishtirokchilarni bir nechta nominatsiyalar bilan rag‘batlantiramiz.

Rag‘batlantirish nominatsiyalari:

“Eng mazmunli podcast” - mavzuni chuqur va mazmunli yoritgan, asosiy savollarga aniq javob bergan guruhga.

“Eng kreativ yondashuv” - mavzuni noodatiy, qiziqarli va ijodiy usulda taqdim etgan guruhga.

“Eng yaxshi taqdimot” - fikrlarini ravon, aniq va tinglovchiga ta’sirchan tarzda yetkazgan guruhga.

“Eng yaxshi jamoaviy ish” - guruh a’zolari o’rtasida vazifalar to’g’ri taqsimlangan va barcha ishtirokchilar faol qatnashgan guruhga.

O‘qituvchi: Barcha guruhlarini samimiy tabriklayman! Bugungi mashg‘ulotda sizlar nafaqat zamonaviy texnologiyalar haqida fikr yuritdingiz, balki o‘z fikringizni ijodiy tarzda ifodalash, jamoada ishlash va boshqalarning qarashlarini tinglash ko‘nikmalingizni ham namoyon etdingiz. Sizlarning har biringizning hissangiz qadrlidir.

VII. UYGA VAZIFA (2 daqiqa)

O‘qituvchi: Aziz o‘quvchilar, bugungi darsimizni yakunlar ekanmiz, sizlarga keyingi darsga tayyorgarlik sifatida ijodiy topshiriq beraman.

“Ustoz - Vatan taraqqiyotining buyuk bunyodkori” mavzusida qisqa esse yozishga tayyorlanib keling.

Esse yozishda quyidagi savollardan foydalanishingiz mumkin:

Nima uchun ustozni Vatan taraqqiyotining bunyodkori deb atash mumkin?

Ustozning bilim va tarbiyasi jamiyat kelajagiga qanday ta’sir ko‘rsatadi?

Sizningcha, yaxshi ustoz qanday fazilatlarga ega bo‘lishi kerak?

Hayotingizda sizga ta’sir ko‘rsatgan ustoz yoki ustozlardan olgan saboqlaringiz haqida nimalar ayta olasiz?

“Ustozga hurmat - Vatanga hurmat” degan fikrni qanday tushunasiz?

O‘qituvchi: Esseda, o‘z qarashlaringiz, hayotiy misollaringiz va shaxsiy xulosalaringizni ifodalashga harakat qiling. Esse qisqa, mazmunli va mantiqiy izchillikka ega bo‘lishi kerak. Keyingi mashg‘ulotimizda ayrim esselarni birgalikda o‘qib, ularda ifodalangan fikrlar yuzasidan fikr almashamiz.

Darsimiz yakunlandi. E’tiboringiz uchun rahmat!